

Vec C-108/24 [Biamek] ⁱ

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

8. február 2024

Vnútroštátny súd:

Sąd Apelacyjny w Warszawie

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

31. január 2024

Žalobkyňa:

AC

Žalovaná:

Bank Millennium S.A.

ⁱ Názov tejto veci je fiktívny. Nezodpovedá skutočnému menu ani názvu žiadneho z účastníkov konania.

Predmet konania pred vnútroštátnym súdom

Žaloba o zaplatenie z titulu neoprávneného plnenia zmluvy obsahujúcej zneužívajúcu zmluvnú podmienku týkajúcu sa stanovenia výmenných kurzov používaných pri výpočte splátok úveru a zostatku úveru.

Predmet a právny základ návrhu na začatie prejudiciálneho konania

Výklad článku 6 ods. 1 a článku 7 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách a výklad zásad efektivity, právnej istoty a proporcionality; právny základ: Článok 267 ZFEÚ

Prejudiciálne otázky

Ak nie je možné, aby zmluva bola naďalej záväzná po tom, ako z nej boli odstránené protiprávne zmluvné podmienky, je zlučiteľným s článkom 6 ods. 1 a článkom 7 ods. 1 smernice 93/13 a so zásadami efektivity, právnej istoty a proporcionality taký výklad vnútroštátneho práva, podľa ktorého

1. plynutie premlčacej lehoty na uplatnenie reštitučného nároku podnikateľa voči spotrebiteľovi nezačne plynúť skôr, ako spotrebiteľ vykoná zmluvu a uplatní voči podnikateľovi svoje nároky alebo námietky založené na protiprávnej povahe zmluvných podmienok;
2. Odporuje zohľadnenie premlčacej lehoty na uplatnenie reštitučného nároku podnikateľa voči spotrebiteľovi kritériám spravodlivosti, pokiaľ dôvodom neuplatnenia tohto nároku bolo plnenie zmluvy spotrebiteľom a neuplatnenie nárokov alebo námietok spotrebiteľom založených na protiprávnej povahe zmluvných podmienok, pričom účinky odstránenia protiprávných podmienok zo zmluvy a podmienky, za ktorých môžu zmluvné strany uplatniť reštitučné nároky, neboli v judikatúre jasne a koherentne vymedzené?

Relevantná právna úprava Spoločenstva

Zmluva o fungovaní Európskej únie: článok 169 ods. 1

Charta základných práv Európskej únie: článok 38

Smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, 1993, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288): Štvrté, dvadsiate prvé a dvadsiate štvrté odôvodnenie; článok 3 ods. 1 a 2; článok 4 ods. 2; článok 6 ods. 1 a článok 7 ods. 1

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 93/13/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 1999/44/ES a ktorou sa zrušuje smernica Rady 85/577/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES (Ú. v. EÚ L 304, 2011, s. 64): Odôvodnenie 17 a článok 2 bod 1

Relevantné vnútroštátne predpisy

1. Konštytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Ústava Poľskej republiky z 2. apríla 1997): článok 76.

2. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Zákon z 23. apríla 1964, Občiansky zákonník (konsolidované znenie: Dz. U. z roku 2023, položka 1610, ďalej len „k. c.“):

Nie je možné využiť svoje právo v rozpore so sociálno-ekonomickým účelom tohto práva alebo so zásadami spoločenského spolunažívania. Takéto konanie alebo opomenutie oprávnenej osoby sa nepovažuje za výkon práva a nepožíva ochranu (článok 5 k.c.).

Spotrebiteľom je fyzická osoba, ktorá uskutočňuje právne úkony s podnikateľom, ktoré priamo nesúvisia s jej obchodnou, podnikateľskou činnosťou alebo povolaním (článok 22¹ k.c.).

Právny úkon, ktorý je v rozpore so zákonom alebo vedie k obchádzaniu zákona, je neplatný, pokiaľ relevantné ustanovenie nestanovuje inak, najmä pokiaľ nestanovuje, že neplatné ustanovenia právneho úkonu sa nahrádzajú príslušnými ustanoveniami zákona (článok 58 § 1 k.c.)

Majetkové nároky podliehajú premlčacej lehote okrem zákonom stanovených výnimiek (článok 117 § 1 k.c.).

Po uplynutí premlčacej lehoty sa dlžník môže vyhnúť splneniu svojej povinnosti, čo ale neplatí, ak sa vzdá svojho práva uplatniť námietku premlčania. Vzdanie sa námietky premlčania pred uplynutím lehoty je však neplatné (článok 117 § 2 k.c.).

Po uplynutí premlčacej doby sa nemožno domáhať uspokojenia nároku voči spotrebiteľovi (článok 117 § 2¹ k.c. v znení účinnom od 9. júla 2018).

Vo výnimočných prípadoch môže súd po zvážení záujmov zmluvných strán nezohľadniť uplynutie premlčacej lehoty pre nárok voči spotrebiteľovi, ak to vyžadujú dôvody spravodlivosti (článok 117¹ § 1 k.c. v znení účinnom od 9. júla 2018).

Pri výkone právomoci uvedenej v § 1 súd zohľadní najmä: 1) dĺžku premlčacej lehoty; 2) dĺžku obdobia od uplynutia premlčacej lehoty do uplatnenia nároku; 3) povahu okolností, ktoré spôsobili, že oprávnený neuplatnil nárok, vrátane vplyvu

správania povinnej osoby na omeškanie oprávneného s uplatnením nároku (článok 117¹ § 2 k.c. v znení účinnom od 9. júla 2018).

Ak osobitný predpis nestanovuje inak, premlčacia lehota je desať rokov a v prípade nárokov na pravidelné dávky a nárokov súvisiacich s výkonom podnikateľskej činnosti tri roky (článok 118 k.c. v znení účinnom do 8. júla 2018).

Ak osobitný predpis nestanovuje inak, premlčacia lehota je [desať] rokov a v prípade pohľadávok z pravidelných platieb a pohľadávok súvisiacich s výkonom podnikateľskej činnosti tri roky. Koniec premlčacej lehoty však pripadá na posledný deň kalendárneho roka, pokiaľ premlčacia lehota nie je kratšia ako dva roky (článok 118 k. c. v znení účinnom od 9. júla 2018).

Premlčacia lehota začína plynúť odo dňa, keď sa pohľadávka stala splatnou. Ak splatnosť pohľadávky závisí od konkrétneho úkonu oprávneného, lehota začína plynúť odo dňa, kedy by sa pohľadávka stala splatnou, ak by oprávnený vykonal úkon v najskoršom možnom termíne (článok 120 ods. 1 k. c.).

Premlčacia lehota sa prerušuje: 1) akýmkoľvek úkonom pred súdom alebo iným orgánom určeným na prejednávanie vecí alebo vymáhanie pohľadávok daného druhu alebo pred rozhodcovským súdom, ktorý má priamo za cieľ uplatniť alebo preukázať pohľadávku alebo ju uspokojiť alebo zabezpečiť; 2) uznaním nároku osobou, voči ktorej sa uplatňuje; (článok 123 § 1 k.c.).

Zmluvné strany môžu svoj právny vzťah upraviť podľa slobodnej vôle, pokiaľ jeho obsah alebo účel neodporujú povahe (charakteru) vzťahu, zákonu alebo zásadám spoločenského spolunažívania (článok 353¹ k.c.).

Dlžník je povinný postupovať s náležitou starostlivosťou, ktorá sa vo vzťahoch daného druhu všeobecne vyžaduje (náležitá starostlivosť) (článok 355 § 1 k.c.).

Pri definovaní povinnosti náležitej starostlivosti dlžníka v oblasti ním vykonávanej hospodárskej činnosti je potrebné zohľadniť odbornú povahu tejto činnosti (článok 355 § 2 k.c.).

Podmienky zmluvy uzatvorenej so spotrebiteľom, ktoré neboli dohodnuté individuálne, nie sú pre spotrebiteľa záväzné, ak jeho práva a povinnosti upravujú takým spôsobom, ktorý je v rozpore s dobrými mravmi a ktorý zjavne porušuje jeho záujmy (protiprávne zmluvné podmienky). To neplatí pre zmluvné podmienky, ktoré vymedzujú hlavné povinnosti strán, predovšetkým cenu alebo odmenu, ak boli jednoznačne formulované (článok 385¹ § 1 k.c.).

Ak zmluvné podmienky podľa § 1 nie sú pre spotrebiteľa záväzné, sú zmluvné strany viazané zmluvou v zostávajúcom rozsahu (článok 385¹ § 2 k.c.).

Za zmluvné podmienky, ktoré neboli dohodnuté individuálne, sa považujú tie podmienky, na ktorých obsah spotrebiteľ nemal skutočný vplyv. To platí najmä

pre zmluvné podmienky, ktoré boli prevzaté zo vzorovej zmluvy, ktorú spotrebiteľovi navrhla druhá zmluvná strana (článok 385¹ § 3 k.c.).

Dôkazné bremeno toho, že zmluvná podmienka bola dohodnutá individuálne, nesie tá zmluvná strana, ktorá sa na to odvoláva (článok 385¹ § 4 k.c.).

Pre posúdenie zlučiteľnosti zmluvnej podmienky s dobrými mravmi je rozhodujúca situácia ku dňu uzavretia zmluvy pri zohľadnení obsahu uvedenej zmluvy, okolností uzavretia zmluvy, ako aj pri zohľadnení ostatných zmlúv, ktoré majú súvislosť so zmluvou obsahujúcou podmienku, ktoré je predmetom posúdenia (článok 385² k.c.).

Ten, kto získal majetkový prospech na úkor inej osoby bez právneho dôvodu, je povinný vydat' predmet obohatenia a ak to nie je možné, uhradiť jeho hodnotu (článok 405 k.c.).

Ustanovenia predchádzajúcich článkov sa uplatňujú najmä na plnenia bez právneho dôvodu (článok 410 § 1 a § 2 k.c.).

O plnenie bez právneho dôvodu ide vtedy, ak osoba, ktorá plnenie poskytla, nebola povinná ho vôbec poskytnúť alebo nebola povinná ho poskytnúť osobe, ktorej ho poskytla, alebo ak dôvod plnenia zanikol, alebo ak sa nedosiahol účel plnenia, alebo ak právny úkon, na základe ktorého bolo potrebné plnenie poskytnúť, bol neplatný a po poskytnutí plnenia nenadobudol platnosť (článok 410 § 2 k.c.).

Ak lehota na poskytnutie plnenia nie je určená alebo nevyplýva z povahy záväzku, plnenie by sa malo vykonať bezodkladne po výzve adresovanej dlžníkovi, aby poskytol plnenie (článok 455 k.c.).

Ak je dlžník v omeškaní s poskytnutím peňažného plnenia, môže od neho veriteľ požadovať úroky z omeškania za dobu omeškania, a to aj v prípade, ak mu nevznikla žiadna škoda a omeškanie je spôsobené okolnosťami, za ktoré dlžník nezodpovedá (článok 481 § 1 k.c.).

Ak si v dôsledku ukončenia zmluvy musia zmluvné strany vrátiť vzájomné plnenia, každá z nich má zádržné právo, kým druhá strana neponúkne vrátenie získaného plnenia alebo nezabezpečí nárok na jeho vrátenie (článok 496 k.c.).

Predchádzajúci článok sa uplatní *mutatis mutandis* v prípade ukončenia alebo neplatnosti zmluvy (článok 497 k.c.).

3. Ustawa z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz – niektórych innych ustaw (Zákon z 13. apríla 2018, ktorým sa mení Občiansky zákonník a niektoré ďalšie zákony) (Dz.U z roku 2018, položka 1104).

Ustanovenia občianskeho zákonníka v znení tohto zákona sa uplatňujú odo dňa nadobudnutia účinnosti tohto zákona na nároky, ktoré vznikli pred nadobudnutím

účinnosti tohto zákona a ktoré k tomuto dňu ešte neboli premlčané (článok 5 ods. 1).

Ustanovenia občianskeho zákonníka v doteraz platnom znení sa uplatňujú na nároky spotrebiteľov, ktoré vznikli pred nadobudnutím účinnosti tohto zákona a k tomuto dňu ešte neboli premlčané, pričom ich premlčacie lehoty sú vymedzené v článku 118 a článku 125 § 1 k.c. (článok 5 ods. 3).

Na premlčané nároky voči spotrebiteľovi, v súvislosti s ktorými ku dňu nadobudnutia účinnosti tohto zákona nebola vznesená žiadna námietka premlčania, sa od tohto dňa vzťahujú účinky premlčania uvedené v občianskom zákonníku v znení tohto zákona (článok 5 ods. 4).

Krátky opis skutkového stavu a konania

- 1 V zmluve o hypotekárnom úvere na sumu 140 000 poľských zlotých (PLN), ktorú 7. januára 2008 uzatvorila žalobkyňa s Bank Millennium S.A., bolo stanovené, že úver bude indexovaný v švajčiarskych frankoch (CHF) po prepočte vyplatenej sumy na základe nákupného kurzu CHF podľa kurzového lístka banky platného ku dňu poskytnutia úveru (§ 2 ods. 2). Dlužník sa zaviazal splatiť v 456 rovnakých mesačných splátkach sumu úveru v CHF stanovenú v PLN, pričom sa mal použiť kurz predaja CHF platný v deň splatnosti splátky úveru podľa kurzového lístka tejto banky (§ 7). V období od 15. februára 2008 do 15. februára 2021 AC (žalobkyňa) zaplatila banke sumu 96 217,49 PLN ako splátku istiny a úrokov.
- 2 V žalobe z 22. júna 2021 AC okrem iného navrhovala, aby bola banke uložená povinnosť zaplatiť žalobkyni sumu 96 217,49 PLN spolu so zákonnými úrokmi z omeškania z titulu vrátenia plnení, ktoré žalobkyňa neoprávnene poskytla žalovanej banke vzhľadom na neplatosť zmluvy, a aby sa konštatovalo, že zmluva o hypotekárnom úvere z roku 2008 je neplatná. Nepravoplatným rozsudkom z 12. mája 2022 bolo týmto návrhom vyhovené z dôvodu, že zmluva bola v rozpore s povahou vzťahu, ako aj z dôvodu protiprávnej povahy zmluvných ustanovení o určení výmenných kurzov používaných na výpočet splátok úveru a zostatku úveru a z dôvodu, že spotrebiteľ nebol dostatočne informovaný o rizikách.
- 3 V konaní na druhom stupni bolo žalobkyni doručené aj vyhlásenie banky o tom, že využila svoje právo zadržať plnenie, ktoré eventuálne patrilo žalobkyni, až do momentu, keď žalobkyňa ponúkne tejto banke vrátenie vzájomného plnenia, t. j. sumy úveru, ktorý je banka poskytla na základe zmluvy o úvere.

Základné tvrdenia účastníkov konania vo veci samej

- 4 Ako dôvod neplatnosti zmluvy a dôvod z toho vyplývajúceho reštitučného nároku žalobkyňa uviedla, že v úverovej zmluve boli obsiahnuté nekalé zmluvné podmienky, ktoré priznávali banke oprávnenie stanovovať výmenné valutové

kurzy podľa vlastného uváženia, a ktoré boli už v roku 2014 zapísané do registra zakázaných zmluvných podmienok, ktoré viedol Úrad Ochrany Konkurencji i Konsumenta (Úrad pre ochranu hospodárskej súťaže a ochranu spotrebiteľov), čo má za následok tiež nesúlad týchto podmienok s povahou vzťahu a s právom. Okrem toho sa žalobkyňa odvolávala na to, že na ňu bolo prenesené menové riziko v celom rozsahu. V rámci odvolania AC vzniesla námietku premlčania nároku banky, na ktorý sa vzťahuje námietka zadržania, pričom sa domnievala, že premlčacia lehota pohľadávky banky začala plynúť v čase plnenia, najneskôr však zápisom sporných zmluvných podmienok do registra ako nekalých, v dôsledku čoho bola pohľadávka, na ktorú sa vzťahuje námietka zadržania, v čase vznesenia tejto námietky premlčaná.

- 5 Žalovaná naopak argumentovala, že pohľadávka nie je premlčaná. Takisto sa odvolávala na nesúlad námietky premlčania s článkom 5 k.c.

Zhrnutie odôvodnenia podania návrhu na začatie prejudiciálneho konania

- 6 Na základe konverzných doložiek obsiahnutých v zmluve o úvere záväznej pre strany sa kurzové prepočty v prípade vyplácania a splácania úveru v zlotých vykonávajú podľa kurzu určeného bankou, čím sa žalovanej priznáva úplná voľnosť pri formovaní obsahu plnení zmluvných strán¹. Z judikatúry Európskej únie jasne vyplýva, že uplatňovanie výmenných kurzov na základe platného kurzového lístka banky znamená porušenie rovnosti zmluvných strán v dôsledku nerovného rozdelenia práv a povinností medzi stranami záväzkového vzťahu².
- 7 V dôsledku konštatovania neplatnosti zmluvy o úvere by si zmluvné strany mali vzájomne vrátiť všetky plnenia poskytnuté na základe zmluvy (článok 405 k.c. v spojení s článkom 410 § 1 k.c.). Medzi bankou a dlžníkom totiž vznikajú dve samostatné reštitučné povinnosti: Povinnosť dlžníka vrátiť použité peňažné prostriedky a povinnosť banky vrátiť uhradené platby³. Na spôsob výpočtu reštitučných nárokov medzi stranami sa vzťahuje smernica 93/13, pričom jej článok 6 ods. 1 bráni vnútroštátnej judikatúre, ktorá obmedzuje reštitučné účinky spojené so zistením nekalej povahy zmluvnej podmienky⁴. V prípade vyhlásenia neplatnosti zmluvy uzatvorenej medzi spotrebiteľom a podnikateľom z dôvodu nekalej povahy niektorej z jej zmluvných podmienok prináleží členským štátom,

¹ Pozri rozsudky Najvyššieho súdu: z 22. januára 2016, I CSK 1049/14, z 1. marca 2017, z 11. decembra 2019, V CSK 382/18, z 20. júna 2022, II CSKP 701/22 a z 8. novembra 2022, II CSKP 1153/22

² Pozri rozsudky Súdneho dvora: z 30. apríla 2014, C-26/13, Árpád Kásler a Hajnalka Káslerne Rábai/OTP Jelzálogbank Zrt, bod 75 a z 20. septembra 2017, C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc a i./Banca Românească SA, bod 45

³ Pozri rozsudok Najvyššieho súdu zo 16. februára 2023, III CZP 11/20.

⁴ Pozri rozsudok Súdneho dvora z 21. decembra 2016, Gutierrez Naranjo a i., C-154/15, C-307/15 a C-308/15, bod 75.

aby prostredníctvom svojho vnútroštátneho práva upravili účinky tohto vyhlásenia neplatnosti, zohľadňujúc ochranu priznanú spotrebiteľovi touto smernicou, a to najmä tak, že zabezpečia obnovenie právnej a faktickej situácie, v ktorej by sa nachádzal spotrebiteľ v prípade neexistencie takejto nekalej zmluvnej podmienky⁵.

- 8 V kontexte týchto výpočtov je potrebné posúdiť námietku zadržania vznesenú žalovanou, ku ktorej sa vyjadril Súdny dvor v rozsudku zo 14. decembra 2023 (C-28/22, TL, WE/správca konkurznej podstaty banky Getin Noble Bank SA, body 86 a 87), v ktorom konštatoval, že článok 6 ods. 1 a článok 7 ods. 1 smernice 93/13 v spojení so zásadou efektivity sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia súdnemu výkladu vnútroštátneho práva, podľa ktorého v prípade, že zmluva o hypotekárnom úvere, ktorú predajca alebo dodávateľ uzavrel so spotrebiteľom, nemôže byť po odstránení nekalých podmienok uvedených v tejto zmluve naďalej záväzná, tento predajca alebo dodávateľ sa môže dovoliavať zádržného práva, ktoré mu umožňuje podmieniť vrátenie plnení, ktoré prijal od tohto spotrebiteľa, tým, aby tento spotrebiteľ predložil ponuku na vrátenie plnení, ktoré sám prijal od uvedeného predajcu alebo dodávateľa, alebo záruku týkajúcu sa vrátenia týchto posledných uvedených plnení, pokiaľ výkon tohto zádržného práva zo strany toho istého predajcu alebo dodávateľa znamená pre uvedeného spotrebiteľa stratu práva na získanie úrokov z omeškania od uplynutia lehoty, ktorá bola dotknutému predajcovi alebo dodávateľovi poskytnutá na plnenie, po tom, čo bola tomuto predajcovi alebo dodávateľovi doručená výzva na vrátenie plnení, ktoré mu boli zaplatené na základe uvedenej zmluvy. Samotné uplatnenie námietky zadržania voči spotrebiteľovi je teda prípustné, avšak vyrovnáť je potrebné len jeho inhibičný charakter, ktorý vylučuje vymožitelnosť reštitučného nároku spotrebiteľa na základe doterajšieho výkladu vnútroštátneho práva [pozri rozsudky Najvyššieho súdu: z 31. januára 2002, IV CKN 651/00 a zo 7. januára 2005, IV CK 204/04]. Bez tejto vlastnosti môže námietka zadržania plniť svoj zabezpečovací účel a slúžiť na dosiahnutie rovnováhy pri ochrane oprávnených vzájomných záujmov veriteľa a dlžníka, čo nemôže byť považované za odporujúce účelu a odôvodneniam smernice 93/13, keďže pohľadávka spotrebiteľa nezaniká ani z právneho, ani z ekonomického hľadiska. Ak sa spotrebiteľ, ktorý je riadne informovaný aj o tomto aspekte neplatnosti zmluvy, nevzdá svojej ochrany, ako to bolo v tomto prípade, nie je dôvod predpokladať, že by sa stretol s prekážkou uplatnenia svojich chránených práv, pretože mu to plne zabezpečuje možnosť započítať jeho nižšiu pohľadávku proti vyššej pohľadávke banky, čo môže vykonať aj po právoplatnosti rozsudku, ktorý má byť vo veci vydaný. Ani oznámenie námietky zadržania nemožno považovať za zneužitie práva, keďže predstavuje uplatnenie oprávnených nárokov vyplývajúcich z vedomého výkonu ochrany spotrebiteľom, ktorého prvkom je započítanie povinnosti vrátiť žalovanej vyplatenú istinu, čo bolo zahrnuté do príslušného poučenia. Podľa názoru odvolacieho súdu je preto inštitút zádržného práva užitočným nástrojom na vyváženie ochrany vzájomných oprávnených záujmov

⁵ Pozri rozsudok Súdneho dvora zo 16. marca 2023, C-6/22, bod 33.

veriteľa a dlžníka. Vyhlásenie neplatnosti zmluvy o úvere má totiž okrem iného za následok zánik zabezpečení (hypotéky a i.) poskytnutých banke. Nemožnosť účinne zabezpečiť príslušnú pohľadávku by následne mohla viesť k neprijateľnej, a to aj axiologicky, situácii, v ktorej by banka bola prakticky zbavená možnosti uspokojenia svojej pohľadávky.

- 9 Účinnosť námietky zadržania závisí okrem iného od toho, či pohľadávka banky nie je premlčaná. Po uplynutí premlčacej lehoty totiž právo zadržania zaniká. V tejto súvislosti má zásadný význam určenie začiatku plynutia premlčacej lehoty tohto nároku v súlade s právom Únie vrátane so zásadami efektivity, právnej istoty a proporcionality.
- 10 Súdny dvor opakovane zdôraznil, že zrušenie zmluvy o úvere má v zásade rovnaké dôsledky ako vyhlásenie okamžitej splatnosti nesplatennej časti úveru, čo môže presahovať finančné možnosti spotrebiteľa, a preto postihuje spotrebiteľa, a nie veriteľa.⁶ V dôsledku toho sa Súdny dvor domnieva, že ak zmluva nemôže byť ďalej záväzná po tom, ako z nej boli odstránené nekalé zmluvné podmienky, a jej zrušenie by malo pre spotrebiteľa mimoriadne škodlivé dôsledky, pričom neexistujú žiadne relevantné ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré by tieto zmluvné podmienky nahradili, a spotrebiteľ nevyjadril vôľu ponechať nekalé zmluvné podmienky v platnosti, vnútroštátny súd musí prijať všetky opatrenia potrebné na ochranu spotrebiteľa pred týmito obzvlášť škodlivými následkami s tým, že právomoc súdu nesmie prekročiť rámec toho, čo je nevyhnutne potrebné na obnovenie tejto rovnováhy, a tak zabezpečiť ochranu spotrebiteľa (pozri rozsudok z 25. novembra 2020, C-69/19, Banca B. SA, body 41 až 44).
- 11 Pokusom zosúladiť pravidlo skúmania nekalosti zmluvných podmienok *ex offo* a zároveň umožniť spotrebiteľovi prijať dôsledky neplatnosti zmluvy, a zároveň začleniť režim ochrany spotrebiteľa do poľského systému sankcionovania vadných právnych úkonov, bolo uznesenie sedemčlenného senátu Najvyššieho súdu, ktoré malo silu právnej zásady, zo 7. mája 2021 (III CZP 6/21). Najvyšší súd spojil vymáhateľnosť nároku banky na vrátenie istiny s trvalou neúčinnosťou zmluvy, čo si vyžaduje, aby bol spotrebiteľ riadne informovaný o následkoch neúčinnosti (neplatnosti) zmluvy. Až keď spotrebiteľ potvrdí nekalú zmluvnú podmienku alebo ju odmietne potvrdiť, nastáva stav, keď „právny úkon, ktorým sa zaviazal poskytnúť plnenie, bol neplatný a ani po poskytnutí plnenia nenadobudol platnosť“ v zmysle článku 410 § 2 *in fine* k. c. S týmto momentom

⁶ Pozri rozsudky: z 30. apríla 2014, C-26/13, Á. Ksler a H.K. Râbai/OTP Jelzälogbank Zrt, body 80 až 84, z 21. januára 2015 r., C-482/13, C-484/13, C-485/13 a C-487/13, Unicaja Banco SA/J.H. Rueda a i. a Caixabank SA/M.M. Rueda Ledesma a i., bod 33, z 20. septembra 2018, C-51/17, OTP Bank Nyrt. a i./Teréz Ilyés a i., body 60 a 61, z 26. marca 2019, C-70/17, Abanca Corporación Bancaria SA/Albert Garcii Salamance Santosowi a Bankia SA/Alfonso Antonio Lau Mendozie a Verónica Yulianie Rodriguez Ramirez, body 56 až 58, z 3. októbra 2019, C-260/18, Kamil Dziubak a Justyna Dziubak/Raiffeisen Bank International AG, bod 48 a nasl., z 3. marca 2020, C-125/18, Marc Gómez del Moral Guasch/Bankia SA, body 61 až 63, z 25. novembra 2020, C-269/19, Banca B. SA bod 34 a z 27. januára 2021, C-229/19 a C-289/19, Dexia Nederland, body 61 až 67).

sa spájala vymožitelnosť nárokov zmluvných strán na vrátenie prospechu získaného bez právneho dôvodu (článok 410 § 2). Z tohto hľadiska to znamenalo, že dlžník nemohol predpokladať, že nárok banky bol premlčaný v lehote počítanej tak, ako keby výzva na vrátenie poskytnutého úveru bola možná už v deň jeho poskytnutia (článok 120 § 1 druhá veta k.c.). Asymetrická povaha predmetnej sankcie, ktorá je vyhradená v prospech spotrebiteľa, bola uvedená ako hlavný argument proti možnosti počítať premlčanie nárokov banky odo dňa, keď bola istina daná k dispozícii dlžníkovi. Hoci teda zmluva, ktorá je neplatná z dôvodu neúčinnosti zmluvných podmienok vymedzujúcich hlavný predmet zmluvy, je absolútne neplatná *ab initio*, výklad článku 120 § 1 k.c., podľa ktorého by sa nároky podnikateľa premlčali skôr, ako by získal právnu možnosť dosiahnutia vymáhateľnosti pohľadávky, by bol na základe uvedeného rozhodnutia neprípustný. Začatie plynutia doby premlčania nároku banky sa teda viazalo na okamih, keď k nej došla definitívna a vedomá vôľa spotrebiteľa odmietnuť napravenie nekalých podmienok obsiahnutých v zmluve, ktorá mala za následok zánik zmluvy *ex tunc*. Túto konštrukciu odloženej neúčinnosti založenej na požiadavke obdržania vyhlásenia spotrebiteľa, že akceptuje dôsledky neplatnosti zmluvy, spochybnil Súdny dvor v rozsudku zo 7. decembra 2023⁷, v ktorom uviedol, že možnosť vyhradenú spotrebiteľovi namietat' uplatnenie smernice 93/13 nemožno chápať tak, že mu ukladá pozitívnu povinnosť dovoľovať sa ustanovení smernice 93/13 prostredníctvom formalizovaného vyhlásenia pred súdom. Táto možnosť totiž spočíva výlučne v možnosti ponechanej spotrebiteľovi – po tom, ako bol vnútroštátnym súdom informovaný – nenamietat' nekalú a nezáväznú povahu zmluvnej podmienky. Súdny dvor ďalej rozobral konštrukciu odloženej neúčinnosti v rozsudku zo 14. decembra 2023, C-28/22, TL, WE/správca konkurznej podstaty banky Getin Noble Bank SA (body 59 až 75), v ktorom konštatoval, že výklad poľského práva prijatý Najvyšším súdom v jeho uznesení zo 7. mája 2021 (III CZP 6/21) vedie k asymetrii právnych prostriedkov, ktorá môže predajcu alebo dodávateľa motivovať k tomu, aby v nadväznosti na mimosúdnu sťažnosť spotrebiteľa zostal nečinný alebo pokračoval v mimosúdnej fáze predlžovaním rokovaní, aby premlčacia lehota v prípade nárokov spotrebiteľa uplynula skôr, než po prvé premlčacia lehota stanovená pre jeho vlastné nároky začne plynúť odo dňa, v ktorom súd určí, že predmetná zmluva o hypotekárnom úvere je definitívne neúčinná, a po druhé dĺžka mimosúdnej fázy nebude mať vplyv na úroky, ktoré prináležia spotrebiteľovi. Takáto asymetria teda môže porušovať v prvom rade zásadu efektivity a podľa Súdneho dvora by mohla spochybniť tiež odradzujúci účinok, ktorý článok 6 ods. 1 smernice 93/13 v spojení s článkom 7 ods. 1 tejto smernice zamýšľal naviazať na konštatovanie nekalej povahy podmienok obsiahnutých v zmluvách uzatvorených medzi spotrebiteľom a podnikateľom. V konečnom dôsledku treba článok 6 ods. 1 a článok 7 ods. 1 smernice 93/13 v spojení so zásadou efektivity vykladať v tom zmysle, že bránia výkladu vnútroštátneho práva súdmi, podľa ktorého v nadväznosti na vyhlásenie neplatnosti zmluvy o hypotekárnom úvere, ktorú so spotrebiteľom uzavrel predajca alebo dodávateľ,

⁷ Pozri rozsudok C-140/22, SM, KM/mBank S.A., body 56 až 61.

z dôvodu nekalých podmienok obsiahnutých v tejto zmluve, premlčacia lehota v prípade nárokov tohto predajcu alebo dodávateľa vyplývajúcich z neplatnosti uvedenej zmluvy začína plynúť až odo dňa, keď sa táto zmluva stane definitívne neúčinnou, zatiaľ čo premlčacia lehota v prípade nárokov tohto spotrebiteľa vyplývajúcich z neplatnosti tej istej zmluvy začína plynúť odo dňa, keď sa tento spotrebiteľ dozvedel alebo sa mal dozvedieť o nekalej povahe podmienky spôsobujúcej túto neplatnosť.

- 12 Vzhľadom na to, že Súdny dvor odmietol prijatie asymetrického riešenia v neprospech spotrebiteľa, je relevantnou otázkou začiatku plynutia premlčacej lehoty pre reštitučný nárok banky. V rozsudku zo 16. marca 2023, C-6/22 (bod 30), sa Súdny dvor výslovne vyslovil proti rovnomernému rozdeleniu strát medzi zmluvné strany, ktoré môže viesť odstráneniu odstrašujúceho účinku nekalých podmienok na spotrebiteľov. Súdny dvor zároveň spochybnil možnosť podnikateľa požadovať akékoľvek iné sumy ako istinu vyplatenú na základe zmluvy⁸. Možno teda tvrdiť, že vrátenie samotnej istiny je nespochybniteľnou povinnosťou spotrebiteľa, ktorá nie je v rozpore s účelom obnovenia stavu, v akom by sa spotrebiteľ nachádzal, ak by nekalá podmienka neexistovala.
- 13 Takisto je potrebné zosúladiť povahu ochrany spotrebiteľa, ktorá sa poskytuje z úradnej moci a trvá bezpodmienečne od uzavretia zmluvy s nutnosťou umožniť spotrebiteľovi vzdať sa jej. Z judikatúry Súdneho dvora⁹ možno vyvodiť, že zahrnutie protiprávných podmienok do zmluvy nie je spojené so sankciou odloženej neúčinnosti v zmysle, ktorý prezentoval Najvyšší súd v uznesení zo 7. mája 2021 (III. ÚS 6/21), ktorej prvkom bola výslovne alebo konkludentne prejavovaná vôľa spotrebiteľa využiť ju v stanovenej lehote, predstavujúca akoby deliacu čiaru medzi stavom pozastavenia účinnosti zmluvy a jej spätnou neúčinnosťou. Po „odstránení“ tejto deliacej čiary Súdny dvorom na účely jej výkladu v súlade s európskym právom treba v súčasnosti vychádzať z toho, že táto ochrana trvá od začiatku do momentu, kým sa jej spotrebiteľ nevzdá, čo ju približuje k absolútnej neplatnosti zmluvy. Tým sa otvára diskusia o tom, kedy začína plynúť premlčacia lehota pre reštitučný nárok banky. Judikatúra Súdneho dvora jednoznačne neurčuje, kedy začína plynúť premlčacia lehota nároku podnikateľa. Ide o to, aby sa nezasahovalo do výkonu práv, ktoré spotrebiteľovi priznáva smernica 93/13, a teda aby sa neporušila zásada efektivity v spojení so zásadami právnej istoty a proporcionality, ktoré sa chápu tak, že dôsledky sú primerané skutočnej závažnosti obvinení vznesených voči banke.
- 14 V prípade trvalých záväzkov, medzi ktoré patrí aj povinnosť vrátiť neoprávnenú platbu, okamih splatnosti závisí od výzvy dlžníka na plnenie (článok 455 k.c.) a rozhoduje o možnosti účtovania úrokov (článok 481 k.c.), avšak práve okamih

⁸ Pozri rozsudok z 15. júna 2023, C-520/21, Arkadiusz Szczechśniak/Bank M. SA; uznesenia z 11. decembra 2023, C-756/22 a z 12. januára 2024, C-488/23.

⁹ Pozri rozsudky zo 7. decembra, C-140/22, SM, KM/mBank S.A. a zo 14. decembra 2023, C-28/22, TL, WE/správca konkurznej podstaty banky Getin Noble Bank SA, body 59 až 75.

najskoršej možnej splatnosti určuje začiatok plynutia premlčacej doby nároku (článok 120 § 1 druhá veta k.c.). Preto sa predpokladá, že plynutie premlčacej doby nároku vyplývajúceho z neoprávneného plnenia vykonaného pri výkone absolútne neplatného právneho úkonu začína odo dňa, keď oprávnená strana mohla v najbližšom možnom termíne vyzvať povinnú stranu na zaplatenie, a to bez ohľadu na to, kedy sa veriteľ dozvedel o tom, že plnenie je neoprávnené, alebo kedy skutočne vyzval dlžníka na vrátenie neoprávneného plnenia¹⁰.

- 15 V súvislosti so sankciou vyplývajúcou zo zahrnutia protiprávnych podmienok do zmluvy pri absencii transpozície pravidla z článku 6 smernice 93/13 do poľského práva, je právny základ pre zánik zmluvy obsahujúcej zakázané zmluvné podmienky nejasný. Pochybnosti vyvoláva to, či začiatok plynutia premlčacej lehoty reštitučného nároku podnikateľa možno určiť analogicky ako v prípade absolútnej neplatnosti zmluvy s vynechaním prvku súvisiaceho s potrebou zohľadniť vôľu spotrebiteľa a možnosť spotrebiteľa napraviť protiprávne podmienky, čo umožňuje zachovať zmluvu a do značnej miery zabezpečiť záujmy spotrebiteľa. Zosúladenie týchto sankcií by nebolo v súlade s cieľmi smernice 93/13, hoci by viedlo k účinku priaznivého pre spotrebiteľa v podobe premlčania nároku podnikateľa, ktorý porušuje svoje povinnosti vyplývajúce z práva Únie, a tým na seba prenáša riziko premlčania nároku. Ďalším možným riešením je viazať plynutie premlčacej lehoty nároku banky na objektívnu možnosť banky získať vedomosť o nekalej povahe zmluvných podmienok alebo o ich možnom účinku v podobe zániku zmluvy. Takéto riešenie odráža výklad, ktorý sa vyvinul v práve EÚ, a ktorý sa týka začiatku plynutia premlčania reštitučného nároku spotrebiteľa. Znamenalo by to oddeliť plynutie premlčacej lehoty nároku banky od postavenia konkrétneho spotrebiteľa v prospech potenciálneho rizika, že sa spotrebiteľ nevzdá ochrany, vyplývajúceho z takých okolností, ako je zápis zmluvnej doložky použitej vo vzoroch do registra, čo je skutočnosť, na ktorú sa žalobkyňa odvoláva v žalobe, alebo vydania vyššie uvedeného rozsudku Súdneho dvora vo veci C-260/18, Dziubak, ktorý naznačuje spornú možnosť, že by zmluva o valorizovanom úvere uzavretá v Poľsku mohla zostať v platnosti po tom, ako z nej boli odstránené protiprávne doložky. Toto riešenie môže byť podporené stanoviskom, ktoré Súdny dvor zaujal v rozsudku z 21. septembra 2023, C-139/22, AM, PM/mBank SA, bod 46, v ktorom rozhodol, že ustanovenia smernice 93/13 nebránia tomu, aby zmluvnú podmienku, ktorá nebola individuálne dojednaná, príslušné vnútroštátne orgány vyhlásili za nekalú len z dôvodu, že jej obsah zodpovedá obsahu podmienky vzorovej zmluvy zapísanej vo vnútroštátnom registri protiprávnych doložiek. Súdny dvor preto zaviedol vylúčenie doložky podliehajúcej negatívnej abstraktnej kontrole vzorovej zmluvy a vykonávanej v každom jednotlivom súbore vzťahov. Súdny dvor túto myšlienku rozviedol tak¹¹, že uznal, že tento účinok sa vzťahuje aj na iného podnikateľa, než je ten, voči ktorému prebiehalo konanie o zápise uvedenej podmienky do tohto

¹⁰ Pozri rozsudky Najvyššieho súdu: z 29. apríla 2009, II CSK 625/08, a zo 16. decembra 2014, III CSK 36/14).

¹¹ Pozri rozsudok z 18. januára 2024, C-531/22, bod 78.

vnútroštátneho registra, a na situáciu, keď uvedená podmienka nemá rovnaké znenie ako podmienka zapísaná v uvedenom registri, ale má rovnaký význam a vyvoláva rovnaké účinky vo vzťahu k dotknutému spotrebiteľovi. Takéto rozsiahle účinky abstraktnej kontroly vzorovej zmluvy môžu viesť k záveru, že od momentu tejto kontroly si je podnikateľ v každom jednotlivom súbore vzťahov vedomý nekalej povahy pri uzatváraní zmluvy, čo by potom malo viesť k začatiu plynutia premlčacej lehoty pre jeho nároky, ktoré môžu vyplývať z potvrdenej protiprávnej povahy vzorovej zmluvy. Táto koncepcia však rovnako ako predchádzajúca nezohľadňuje možnosť vzdania sa ochrany zo strany konkrétneho spotrebiteľa.

- 16 Odvolací súd sa preto prikláňa k stanovisku, ktoré je zastávané v uznesení zo 7. mája 2021 (III. CZP 6/21) s úpravami vyplývajúcimi z uvedeného rozsudku vo veci C-28/22 (body 66 až 75), a ktoré spočíva v symetrickom obrátení momentu, od ktorého sa má počítať premlčacia lehota nároku banky, do doručenia výzvy na zaplatenie alebo iného podania vrátane žaloby vyjadrujúcej vôľu využiť ochranu spotrebiteľa. Spotrebiteľ má totiž právo vymáhať nárok, ktorý mu vyplýva zo smernice 93/13, a to tak na súde ako aj mimosúdne, aby mohol v prípade potreby napraviť nekalú povahu podmienky prostredníctvom jej zmeny zmluvou (pozri rozsudok Súdneho dvora z 29. apríla 2021, Bank BPH, C-19/20, bod 49), a toto právo nie je obmedzené vnútroštátnym právom. Toto riešenie umožňuje zohľadniť špecifickosť ochrany spotrebiteľa, v rámci ktorej je to spotrebiteľ, kto sa rozhoduje, či ju využije. Pokiaľ tomu tak nie je, vzdanie sa nárokov podnikateľom vyplývajúcich z tejto ochrany by nemuselo mať pre neho negatívne dôsledky v situácii, keď spotrebiteľ plní zmluvu a banka je povinná plniť. Táto ochrana totiž vychádza z predpokladu, že zánik zmluvy je pre spotrebiteľa nevýhodný a je to spotrebiteľ, kto rozhoduje, či ho akceptuje, a ak áno, účinky zániku zmluvy by mali byť rozložené symetricky z hľadiska možnosti zabezpečenia splatnosti nárokov oboch zmluvných strán a plynutia premlčacej doby. V rozsudku Súdneho dvora z 15. júna 2023, C-520/21, Arkadiusz Szczęśniak/Banka M., v bodoch 73 a 74, bolo stanovené, že aj samotná možnosť spotrebiteľa požadovať zákonný úrok z omeškania je podmienená rešpektovaním zásady proporcionality.
- 17 V každom prípade však vyvstáva otázka, či takto chápané účinky odstránenia protiprávnych zmluvných podmienok sú zlučiteľné s povahou ochrany spotrebiteľa, ktorá trvá od uzavretia zmluvy a poskytuje sa z úradnej moci bez toho, aby sa jej spotrebiteľ musel dovolávať, ako aj so skutočnosťou, že protiprávna zmluvná podmienka bola predtým zapísaná do registra s vyššie uvedenými účinkami. Keďže z predloženej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že na poskytnutie ochrany nie je potrebné aktívne konanie spotrebiteľa, ale skôr nerešpektovanie protiprávnych zmluvných podmienok, vyvstáva otázka, či podmienenie začiatku plynutia premlčacej lehoty nároku banky takouto aktivitou je zlučiteľné s touto ochranou.
- 18 Ďalšou otázkou, ktorú je potrebné vyriešiť, pokiaľ sa uzná, že nárok banky je premlčaný, je zlučiteľnosť výkladu práva, ktorý umožňuje nezohľadniť túto skutočnosť vzhľadom na zásadu spravodlivosti, s právom Únie. Smernica 93/13

totiž ukladá členským štátom – ako vyplýva z jej článku 7 ods. 1 v spojení s dvadsiatym štvrtým odôvodnením tejto smernice – povinnosť stanoviť primerané a účinné prostriedky, ktoré by zabránili súvislému uplatňovaniu nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľmi zo strany predajcov alebo dodávateľov. Také prostriedky musia mať odstrašujúci účinok voči predajcom alebo dodávateľom¹². Preto je rozhodujúcou otázkou, či je nevyháňanie pohľadávky zo strany podnikateľa v súlade s týmto účinkom oprávnené. Podnikateľ by totiž mohol s vedomím možnosti existencie nároku oddialiť jeho uplatnenie, aby sa neskôr mohol dovolávať zásad spravodlivosti súvisiacich s pasivitou spotrebiteľa alebo neistotou, pokiaľ ide o jeho nárok na ochranu a jej účinky.

19 Zváženie záujmov oboch strán v hraniciach hodných ochrany pri zachovaní riadneho vzťahu medzi nimi však môže viesť k záveru, že oprávnený záujem spotrebiteľa môže a má byť zohľadnený, ale len do hranice, kde kolидуje so záujmom podnikateľa hodným ochrany. Odmietnutie zohľadniť uplynutie premlčacej doby musí byť výsledkom toho, že súd vníma, ako v tomto prípade, osobitné znaky skutkového stavu, ktoré spôsobujú, že zásadne schválené premlčanie nárokov zákonodarcom je v tejto skutkovej situácii obsolentné. Významnou je aj disproporcija v dĺžke premlčacej doby pre reštitučné nároky spotrebiteľa a banky, ktoré majú pôvod v tom istom právnom vzťahu. Túto okolnosť uznal aj zákonodarca, čo sa odráža v súčasnom znení článku 117¹ § 2 bodu 1 k.c. Ochrana spotrebiteľa pred premlčaním a preklúziou totiž nachádza svoje hranice a nesmie viesť k nerovnováhe v prospech spotrebiteľa, ktorá by podnecovala k zneužívaniu¹³. Keďže spotrebiteľia môžu vymáhať nároky z bezdôvodného obohatenia za predpokladu, že sú splnené podmienky stanovené poľským právom na pripustenie takejto žaloby, a vnútroštátne súdy môžu uplatniť svoju právomoc na zamietnutie takejto žaloby, ak predstavuje zneužitie práva (pozri návrhy generálneho advokáta zo 16. februára 2023 vo veci C-520/21, bod 51), mala by sa pripustiť aj možnosť nevyhovieť námietke premlčania nároku voči spotrebiteľovi z rovnakých dôvodov.

20 Nemožno ani ignorovať skutočnosť, že hoci banka už od prvého rozhodnutia v tejto oblasti mohla mať vedomosť o nekalosti zmluvných podmienok, ktoré boli zapísané do registra, nemusela si byť ale vedomá ich dôsledkov, keďže v tom čase sa ešte nezačala vytvárať judikatúra o dôsledkoch takejto nekalej povahy na právnu existenciu zmluvy a následné závery z nej vyvedené sa formovali inak ako v súčasnosti, pričom prevládalo stanovisko, že platnosť zmluvy môže byť zachovaná (pozri rozsudky Najvyššieho súdu: zo 4. apríla 2019, III CSK 159/17 a z 9. mája 2019, I CSK 242/18) až do vyššie uvedeného rozsudku Súdneho dvora vo veci C-260/18, bod 44, ktorý však stále nestaval bariéru opačným záverom

¹² Pozri rozsudok Súdneho dvora z 27. júna 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, C-240/98 až C-244/98, bod 28).

¹³ Pozri návrhy generálneho advokáta zo 14. novembra 2019 vo veci C-616/18, Cofidis SA/YU, ZT a vo veci C-679/18, OPR- Finance s.r.o. proti GK, bod 74).

vnútroštátnej judikatúry (pozri rozsudky Najvyššieho súdu z 19. septembra 2023, II CSKP 1110/22 a II CSKP 1627/22). Aj vyššie uvedené uznesenie siedmich sudcov zo 7. mája 2021, ktoré má silu právnej zásady (III CZP 6/21), by mohlo bankám do až decembrových rozsudkov Súdneho dvora opäť uviesť do presvedčenia, že premlčacia lehota ich nárokov nezačala plynúť pred prijatím vyhlásenia spotrebiteľa o akceptácii dôsledkov neplatnosti zmluvy. Je však ťažké požadovať od banky, aby predvídala smer vývoja judikatúry. Uplatnenie článku 5 k.c. teda môže viesť k záveru, že je neodôvodnené zaťažovať podnikateľa negatívnymi dôsledkami krokov zameraných na zabezpečenie nároku na vrátenie istiny prostredníctvom vznesenia námietky zdržania už po uplynutí premlčacej lehoty tohto nároku. Banka znáša dostatočné sankcie v podobe odňatia úrokov, provízií a iných príjmov vyplývajúcich z úverovej zmluvy, čím sa dosahuje odradzujúci cieľ.

PRACOVNÝ DOKUMENT